

EEN KONINKLIJKE THRILLER

Opgepast: spoiler alert!

JEF JANSSENS

'Ik werd vermoord!' Dat is een merkwaardige uitspraak omdat een lijk, na de feiten, niet de gewoonte heeft om te praten. En toch is het dat wat mij als gedachte te binnen schoot toen ik op p. 68 van *De zwarte koning* van Michael (Mike, voor vrienden en collega's) Kestemont las dat Jef Janssens, de Brusselse specialist in middeleeuwse literatuur, in zijn bureau dood werd aangetroffen. Bejaard, een omvangrijke buik, een diepe stem, een volle grijze baard, woonachtig buiten Brussel te midden van de velden ... er is geen twijfel mogelijk. Als een nieuwe Jacques Saunière werd ik het slachtoffer van een thrillerauteur, die in navolging van Dan Brown (*De Da Vinci code*, 2003) een diep verborgen com-

plot stapsgewijs, via opeenvolgende sleutelmomenten, ontraadselt. Mijn dood is weliswaar minder spectaculair dan die van de conservator in het Louvre, maar brengt het hoofdpersonage Anna Vleminckx via een van mijn boeken toch ook een stap dicht bij de waarheid. Spijtig dat ik niet te weten kom hoe ik werd vermoord: er is geen bloed te zien, door wurging dus?

Kestemont schrijft voor de liefhebbers van Dan Brown, en die zijn met velen; van zijn werk werden wereldwijd meer dan 80 miljoen exemplaren verkocht. Hoewel je niet per se *De Da Vinci code* gelezen moet hebben, verschaft voorkennis ervan de lezers een subtiele meerwaarde. Zoals zijn voorbeeld mengt Kestemont fictie en werkelijkheid handig door elkaar, wat we tegenwoordig aanduiden als 'faction'. Dat is best gedurfd omdat ons koningshuis (met naam en toenaam) en enkele machtige Vlaamse families (met schuilnaam) betrokken zijn bij een formidabele politieke doofpotoperatie en kunstroof. Brown gaat in de fictionalisering van 'facts' erg ver door bijvoorbeeld in een soort van voorwoord te beklemtonen dat de vertelde feiten waarheidsgetrouw zijn. Hij liegt (of beter: we zitten op die eerste bladzijde van het boek al volop in de fictie van het verhaal): de orde van de Priorij van Sion bestond niet ten tijde van Da Vinci, het is een modern bedenksel van de mythomaan Pierre Plantard († 2000), die daarvoor inspiratie vond bij zijn pokerclubje in de buurt van de Mont Sion (Haute Savoie). Ook Kestemont komt op de proppen met een orde: die van de Liebaert, een politieke vereniging die zich inzet voor de Vlaamse strijd en prestigieuze ordetekens verleent (p. 163). Die orde is evenwel niet helemaal verzonnen: onder een andere naam, als Orde van de Vlaamse Leeuw, geeft ze ieder jaar een zilveren plaquette aan een verdienstelijke Vlaming, in 2015 bijvoorbeeld aan journalist Rik van Cauwelaert. De grens tussen fictie en werkelijkheid is soms verbijsterend dun. Het getuigenis van oud-rijksarchivaris Lucas De Saedeleer over Jef Janssens betreft hun laatste ontmoeting, een gesprek over de instorting van het historisch archief in Keulen in 2009 (p. 95). Dat klopt enigszins met de werkelijkheid. Hij mailde mij toen om te vragen welke waardevolle Middelnederlandse teksten door die ramp waren getroffen, waarop ik hem onder meer op de Maerlantfragmenten attent maakte. Maar hoe kon Kestemont dat in godsnaam weten?

Zoals in zijn voorbeeld (begin: Louvre, einde: Louvre) zit het verhaal van Kestemont gevangen in een cirkelstructuur: het eerste hoofdstuk verglijdt van Oostende naar Laken, waar ook het laatste hoofdstuk (het achttiende) eindigt. De openingsscène getuigt van een groot inlevingsvermogen van de schrijver. Koning Boudewijn die zijn oom, prins Karel, op 31 mei 1983 – de avond voor

diens dood – in het ziekenhuis bezoekt. De details zijn veelzeggend. Fabiola weet zich geen blijf met haar houding en deponeert het kleine, meegebrachte boeket onhandig op het nachtkastje van de stervende. Het houten kistje met het opschrift ‘Pâtissier Wehrli’ (p. 9) verwijst subtiel naar de vroegere geliefde van de prins, Jacqueline Wehrli, met wie hij van zijn broer Leopold vanwege het standenverschil niet mocht trouwen (hoewel die het later zelf zou doen met Lilian Baels, de kleindochter van een vishandelaar). Uitgerekend dat kistje verwijst naar een groot geheim dat het einde van de monarchie kan betekenen. Mooi hoe Kestemont de tragiek samenbalt van een man die zichzelf beschouwt als een zwarte koning, omdat hij ervan overtuigd is zijn broer te hebben verraden (p. 305). En de schrijver kan niet verhullen dat hij een mediëvist is. Tijdens de bekentenis van prins Karel schrijft hij: ‘En alsof het weer de sfeer van het gesprek aanvoelde, brak buiten een hevige storm los ... de razernij van de storm bedaarde enigszins, alsof de storm wilde kunnen meeluisteren. Karel liet, zoals oude mannen dat vaker doen, keer op keer de vingers van zijn rechterhand door zijn baard glijden’ (p. 10). Het is bijna letterlijk een citaat uit de kroniek van Wijnen, de *Historia Comitum Ghisnensium* van Lambertus van Ardres (ca. 1198). Een adellijk gezelschap is in de burcht van Ardres voor noodweer gaan schuilen; om de tijd te verdrijven begint de oude Wouter van Clus, ingeleid door de bovenstaande passage, te vertellen over de lokale geschiedenis. Het is het zeldzame getuigenis van een mondelinge voordrachtsessie in de middeleeuwen.

Het eerste hoofdstuk eindigt in de koninklijke crypte te Laken, waar de zoektocht van Anna in het laatste hoofdstuk een verrassende ontknoping krijgt. Hier blijkt dat Kestemont zijn genreklassiekers kent. In *De naam van de roos* van Umberto Eco (1983), waarnaar verschillende keren wordt verwezen, vindt William van Baskerville, op ingeving van zijn leerling Adso, de toegang tot de geheime ruimte *Finis Africae* door te drukken op de letters q- en -r, zijnde de eerste en de zevende letter van ‘quatuor’ in een citaat (*primum et septimum de quatuor*). Anna past hetzelfde trucje toe bij het opschrift van de grafplaat van prins Karel. Ze drukt, op de Franse inscriptie ‘Regent du royaume’ de letters D.U.A. in waardoor een mechanisme het marmeren paneel losklikt en een dubbele sleutelopening zichtbaar wordt (p. 328-329). En ze vinden wat ze zochten.

Op het eerste gezicht vond ik de reactie van het hoofdpersonage overdreven, ongeloofwaardig: ‘Ze zakte in elkaar op de grond.’ Het is de laatste zin van de roman (p. 330). Akkoord, Anna heeft op korte tijd torenhoge emoties moeten verwerken, maar toch ... En er is inderdaad meer aan de hand. De

schrijver brengt hier het ultieme tribuut aan zijn voorbeeld, een intertekstuele allusie voor de fijnproevers onder zijn lezers. In *De Da Vinci code* heeft professor Langdon bij de Pyramide Inversée van Pei uiteindelijk de Graal gevonden. Brown besluit: 'In een plotselinge opwelling van eerbied liet Robert Langdon zich op zijn knieën zakken'.

Zo zijn er meer parallellen tussen beide werken te ontdekken. Voor Sophie Neveu en Robert Langdon is het Schotse Rosslyn Chapel op het einde van Browns thriller eigenlijk een dood spoor; de ontknoping volgt in het volgende, laatste, hoofdstuk. Dat is ook het geval voor Anna met het ondergrondse station van Leopold II te Laken. En de opvallendste gelijkenis is de verrassende ommezwaai: de helper en medestander (Teabing, De Saedeleer) blijkt uiteindelijk de verrader, de vijand. Dan Brown heeft hier op fijnzinnige wijze naar zijn bron verwezen. De familienaam van de Graaldeskundige bij wie de opgejaagde Neveu en Langdon hulp zoeken, is Teabing, een anagram van Baigent. Zijn voornaam is Leigh. Zo refereert Brown aan de auteurs van zijn belangrijkste inspiratiebron: *The Holy Blood and the Holy Grail* (1982) van Michael Baigent, Richard Leigh en Henry Lincoln. Ook in *De zwarte koning* is er iets aan de hand met de naamgeving. Eigenlijk is de thriller een sleutelroman, waarin tal van pseudoniemen de werkelijke namen verdoezelen. Dit gebeurde met het oog op de bescherming van de privacy van de personen en families in kwestie. Maar ook omdat de onthulling van 2014 rond het paneel van *De rechtvaardige rechters* nogal wat stof heeft doen opwaaien en Kestemont zich dienaangaande op delicaat terrein beweegt. Toch maken de context, de levensgeschiedenis van de personages, de meegedeelde lichaamskenmerken en familierelaties het mogelijk om achter de onomastieke versluiering te kijken. Voor iedereen die ooit in de handschriftenafdeling van de Brusselse Koninklijke Bibliotheek heeft gewerkt, is het duidelijk dat de sympathieke conservatrice van Middel-nederlandse handschriften, Myriam van Heusden (p. 110), niemand anders is dan de immer behulpzame Ann Kelders. De Baron wordt al vroeg in het verhaal geïntroduceerd, aanvankelijk onder de verdenking betrokken te zijn bij de moorden (p. 26-27). Hij blijkt de Antwerpse havenbaron te zijn die in een loods een laboratorium voor de restauratie van kunstwerken heeft ingericht en er een verzamelplaats heeft voor tientallen schilderijen (p. 185-186). Wie anders dan Fernand Huts, de topman van de Katoen Natie en ijverig kunstverzamelaar, gaat hierachter schuil?

Ook de meeste andere personages zijn makkelijk te identificeren. Lucas De Saedeleer, Brusselse NVA-politicus, ex-rijksarchivaris en vriend van grondwet-

specialist Lenssens, die hem op het spoor bracht van hooggeplaatste Gentse families in verband met het gestolen paneel van *De rechtvaardige rechters ...* voor iedereen die de kwestie in de media (zelfs op het VRT-nieuws en in *Terzake*) heeft gevolgd, kan het enkel gaan om respectievelijk Paul de Ridder en professor Robert Senelle. Kamervoorzitter Robert Van Calsteren – een ‘kraaiende haan’ noemden ze hem (p. 49) – is duidelijk Frans van Cauwelaert; zijn vriend Wilfried Lindemans staat voor de katholieke minister August de Schrijver. De identificatie van het eerste slachtoffer dat op de trappen van de Kunstberg wordt vermoord, laat ik over aan de attente lezer; een tip vindt hij op p. 107.

Je mag de subtiele hints van Kestemont niet onderschatten. In een gesprek tussen Van Calsteren en Etienne Nolst pocht de eerste met een citaat uit Vergilius: ‘audentes fortuna iuvat’ (het geluk is aan de durvers) (p. 85). Nolst, die op het college Saint-Louis in Brussel had gezeten, herkent die uitspraak onmiddellijk en reageert: ‘de Enide’. Dit lijkt een slordigheidje van Kestemont: het werk van Vergilius is de *Aeneis* of in het Frans, de *Enéide*. Maar vergis je niet, de schrijfwijze van de naam is een knipoog, het is de naam van zijn dochter.

Nu vaststaat dat Kestemont *De Da Vinci code* meer dan oppervlakkig heeft gelezen, rijst de vraag: is er in *De zwarte koning* geen graaldimensie aanwezig? Er wordt in het verhaal naar graalridders en graalromans verwezen, maar als ik het goed zie, heeft Kestemont zelfs een heuse graalscène in zijn thriller verwerkt. Als een vrouwelijke Perceval begeeft Anna zich naar het kasteel van Lieve Van Calsteren in het Pajottenland (ik gok op Kasteel Rokkenborch in Onze-Lieve-Vrouwe-Lombeek?) om haar als laureaat van de Orde van de Liebaert te interviewen. Ze komt langs de kasteelvijver: ‘Ze tuurde door de motregen heen in de verte. Op het water dobberde een klein bootje, waarin een gebogen gestalte zat te hengelen.’ (p. 214) Dit detail speelt geen enkele rol in het verhaal; waarom zou een oude dame in afwachting van het interview nog even gaan vissen? Maar het tafereel deed me onweerstaanbaar denken aan Perceval die in de *Conte du Graal* van Chrétien de Troyes (rond 1185 geschreven voor de Graaf van Vlaanderen!) in de nabijheid van de graalburcht een bootje ziet drijven met daarin de oude Visserskoning, die hem op het kasteel uitnodigt. Daar aangekomen maakt hij de graalprocessie mee, waarbij een jonkvrouw een zilveren schotel draagt en een knaap een lans, waarvan bloed druppelt. Kestemont heeft de scène gebanaliseerd, maar toch: een oudere man bracht een groot dienblad naar binnen, daarop een zilveren koffiekkan, waaruit druppeltjes koffie lekten ... Anna zal in het juwelenkistje op tafel wat later haar

Graal vinden, de sleutel tot het diep bewaarde geheim met een verwijzing naar het nieuwe wapen van de graaf van Vlaanderen, precies dat wapen dat de opdrachtgever van de *Conte du Graal*, Filips van de Elzas, voor het eerst aannam (p. 221). Toeval? Wat dan te denken van de biografische gegevens die Lieve Van Calsteren in verband brengen met Rik van Cauwelaert, die op zestienjarige leeftijd de school verliet en als fotograaf aan de slag ging (p. 218)? En wat te denken van de locatie: Galmaarden, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, waar de roots van de familie Van Cauwelaert liggen?

Na dit onderzoek naar inspiratiebronnen en achtergronden van *De zwarte koning* zou je kunnen denken dat Kestemont niet erg oorspronkelijk voor de dag komt. Niets is minder waar. Origineel is de afwisseling van historische (de politiek voor, tijdens en na Wereldoorlog II) en hedendaagse (de lotgevalen van Anna) hoofdstukken. De techniek is goed voor een aantal beklivende cliffhangers. En het zal nog niet zo vaak gebeurd zijn dat een vrouwelijk hoofdpersonage wordt geïntroduceerd, zittend op het toilet met een stuk gevouwen toiletpapier in haar hand (p. 15). Zo zitten er voortdurend pareltjes in het verhaal van Kestemont. Het paneel van *De rechtvaardige rechters*, vastgekleefd aan de onderkant van een pingpongtafel in de werkkamer van de Kamervoorzitter (p. 85). Churchill die zijn vingertoppen bijna verbrandt aan zijn smeulende sigaar (p. 128). De plassende prinsjes Leopold en Karel die putjes branden in een Engels sneeuwtapijt (p. 272). Twee leerlingen van het Brusselse Sint-Jan-Berchmanscollege die alfabetisch naast elkaar terechtkomen: (Amadeo) Van België naast (Anna) Vlemingx (p. 231). Grappig als je beseft dat een van de thema's van de roman de zoektocht is naar een Vlaamse identiteit in een Belgische context.

En zoals Brown je naar onvermoede locaties loodst, laat ook Kestemont je schitterend onbekende plekken in Brussel ontdekken: de kluizenzaal in de Crédit du Nord aan de Wolvengracht, het café Merlo aan de Baksteenkaai waar men een *demi demi* drinkt, de handschriftenzaal van de Koninklijke Bibliotheek, de tunnels en het commandocentrum onder het Warandepark, het Brusselse hoofdstedelijk parlement in de Lombardstraat, de kapel van het Sint-Jan-Berchmanscollege, het onvoltooide ondergrondse station van Leopold II onder het paleis van Laken, de koninklijke crypte aldaar. Hier liggen toeristische troeven voor het grijpen. Waarom bijvoorbeeld, zoals Dan Brown, geen website uitwerken rond de behandelde plekken en voorwerpen uit de roman? Daarom is het spijtig dat de in het boek aangekondigde website al verlopen is.

En wat heeft *De zwarte koning* te bieden aan de vossenjagers? Anna vindt in een oude bankkluis een origami vos, met een raadselachtige tekst: 'Daer grave Gwide in bidden mochte ...'. Iets sneller dan het hoofdpersonage (wat van mij als romanpersonage ook werd verwacht) had ik door dat hier het psalterium van Gwijde van Dampierre was bedoeld, het prachtige handschrift KBR 10607, in de roman aangeduid als 'de kleine codex'. Op folio 86 vindt Anna het beroemde marginaaltje waarbij een vos een haas tussen zijn poten geklemd houdt (p. 115): Reinaert die Cuwaert het credo leert zingen. Het vloeipapier om de illustratie te beschermen blijkt een boodschap te bevatten die de queeste via een 'cromme pat' verder stuwt, zodat het gebedenboek van Gwijde uiteindelijk 'leidet naer sconinxs haghedochte' (naar het hol van de koning) (p. 157).

Ik heb Kestemonts debuut graag gelezen. Het is een ware pageturner, met verrassende plotwendingen en vlot geschreven, intelligent spelend met de conventies van het genre. Samen met de leden van het koningshuis behoud ik in de roman mijn naam, wat ik een hele eer vond, al was het maar om vermoord te worden.

Michael Kestemont, *De zwarte koning*, Tielt, Lannoo, 2009, 330 p., ISBN 9789401458689, 20,99 EUR.